

oddělení *Bryophyta* (mechorosty)

játrovky

hlevíky

mechy

mechorosty jsou bezcévné vyšší rostliny (bez pravých cévních svazků s floémem a xylémem)

netvoří monofyletickou skupinu

společné znaky:

drobný vzrůst

závislost na vodním prostředí

převládá zelený gametofyt, na něm se vytváří závislý nezelený sporofyt

na Zemi žije asi 25 000 druhů mechorostů

první doklady – 470 mil. let (ordovik)

Anthocerotopsida

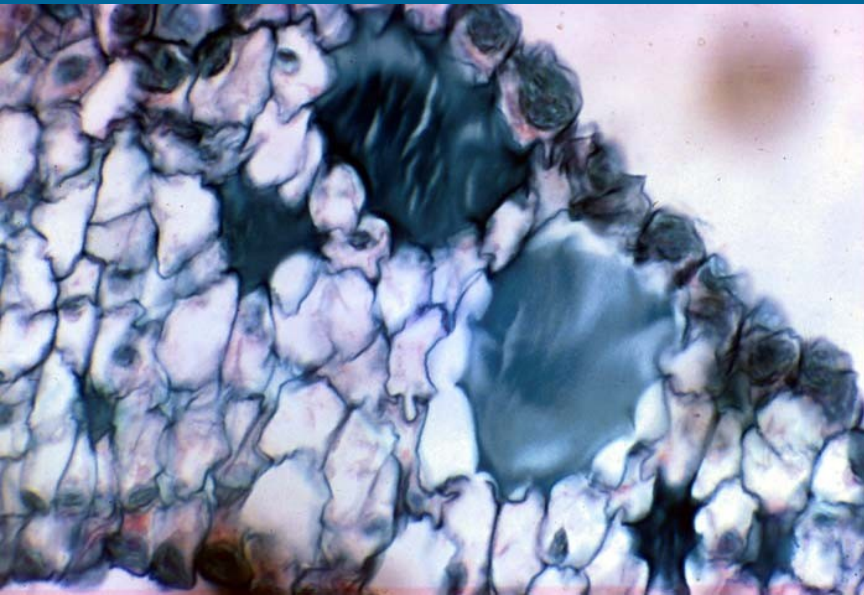
hlevíky

tělo hlevíků je tvořeno stélkou, která připomíná prothalamium kapradin.

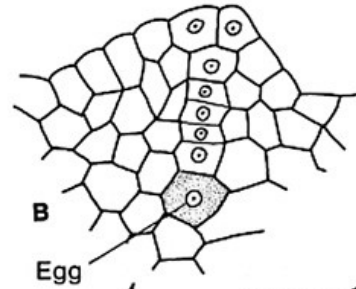
stélka je zvlňená, vytváří četné dutiny, ve kterých žijí sinice rodu *Nostoc*, bez jakékoli diference pletiv

buňky stélky obvykle s jediným chloroplastem, který připomíná chloroplast řas (pyrenoid)

gametangia jsou ponořená do stélky

archegonium

antheridium

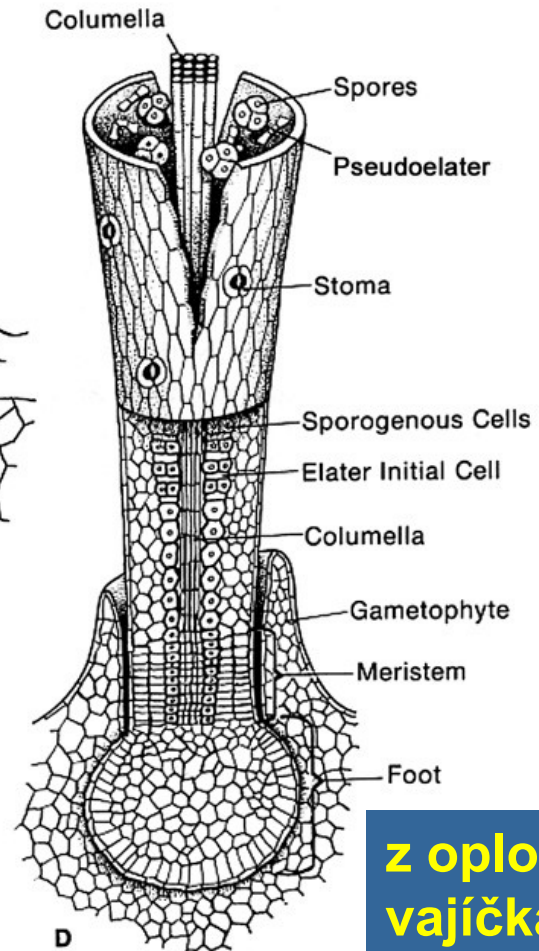
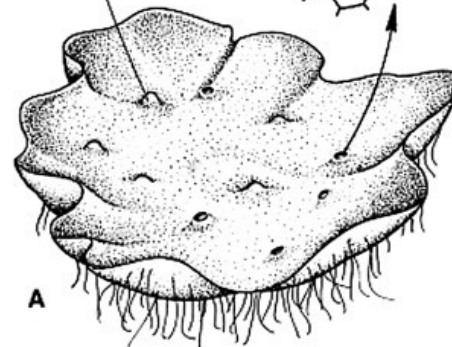
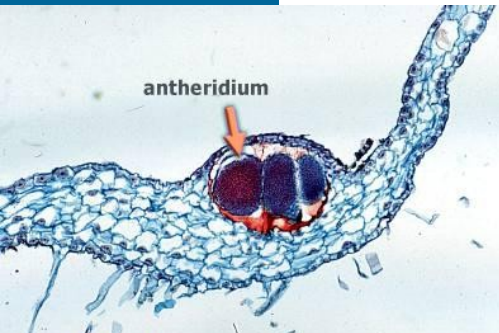

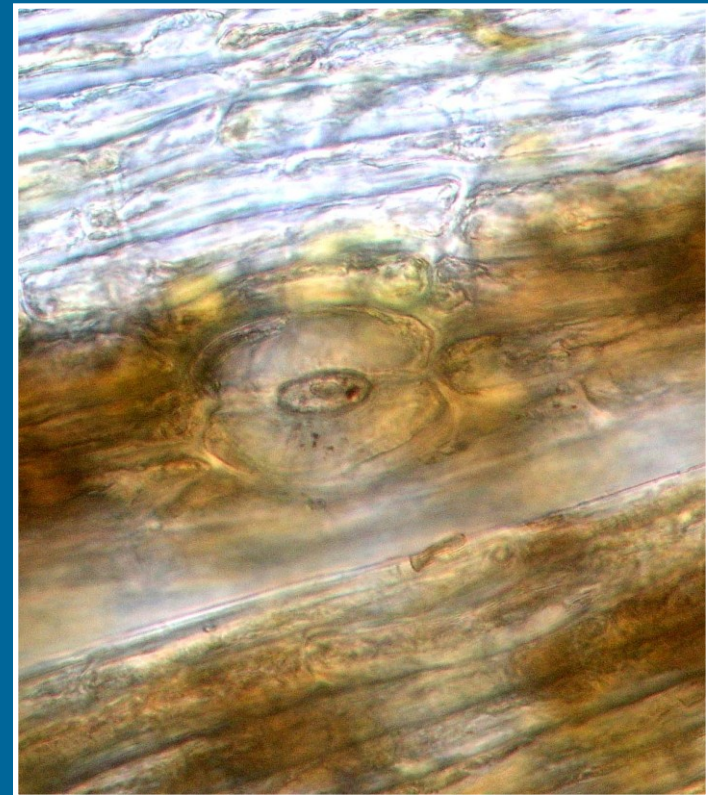
Figure 12-17 Diagrammatic rendering of structures of *Anthoceros*, the hornwort. A, Gametophyte plant. B, Archegonium. C, Antheridium. D, Sporophyte plant.

z oplozeného
vajíčka vyrůstá
sporofyt

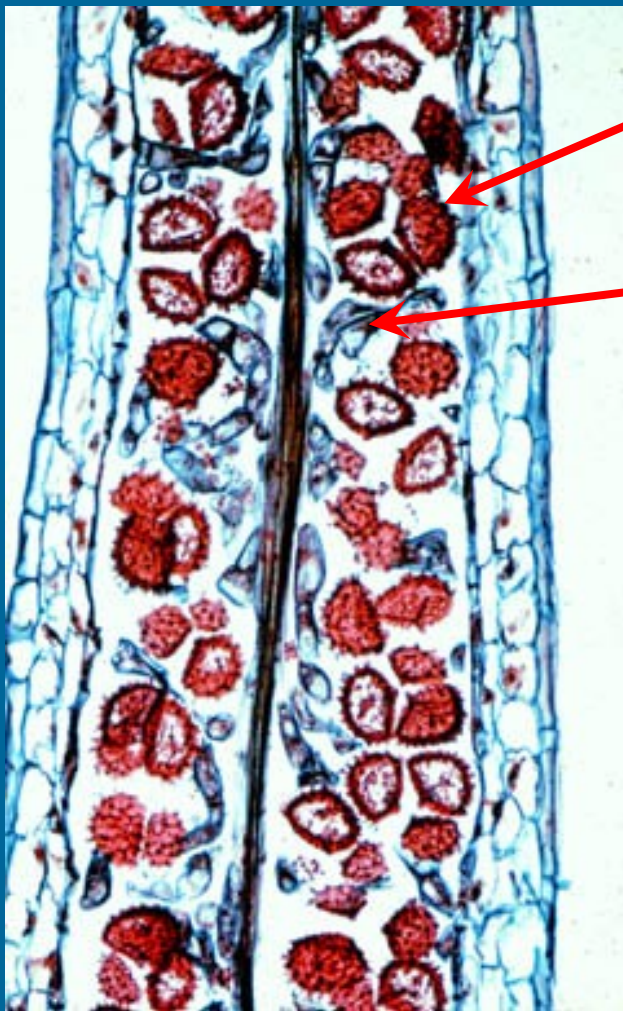
sporofyt je zelený, do gametofytu prorůstá pomocí haustorií, tobolka dozrává postupně: asynchronně

na povrchu tobolky jsou vytvořeny nepravé (stále otevřené) průduchy tvořené dvojicí ledvinitých buněk.

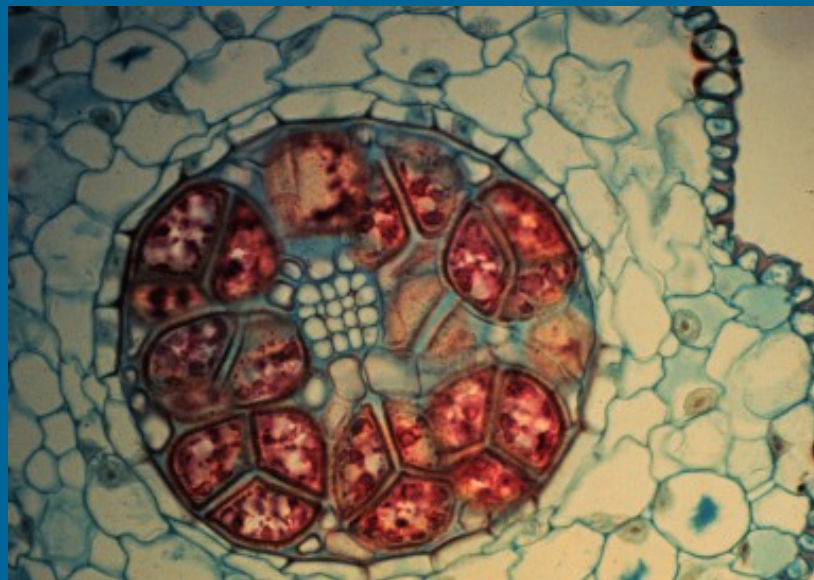

tobolka má vyvinutou
columellu (střední sloupek)

spory jsou na povrchu
ostnité; vyvíjejí se v
tetrádách

v tobolce jsou vyvinuty
elaterie

třída *Anthocerotopsida* (hlevíky) zahrnuje asi 300 druhů, u nás vzácně 4 druhy

jsou to drobné, jednoleté, vlhkomilné mechorosty
zástupce *Anthoceros punctatus* hlevík tečkovaný

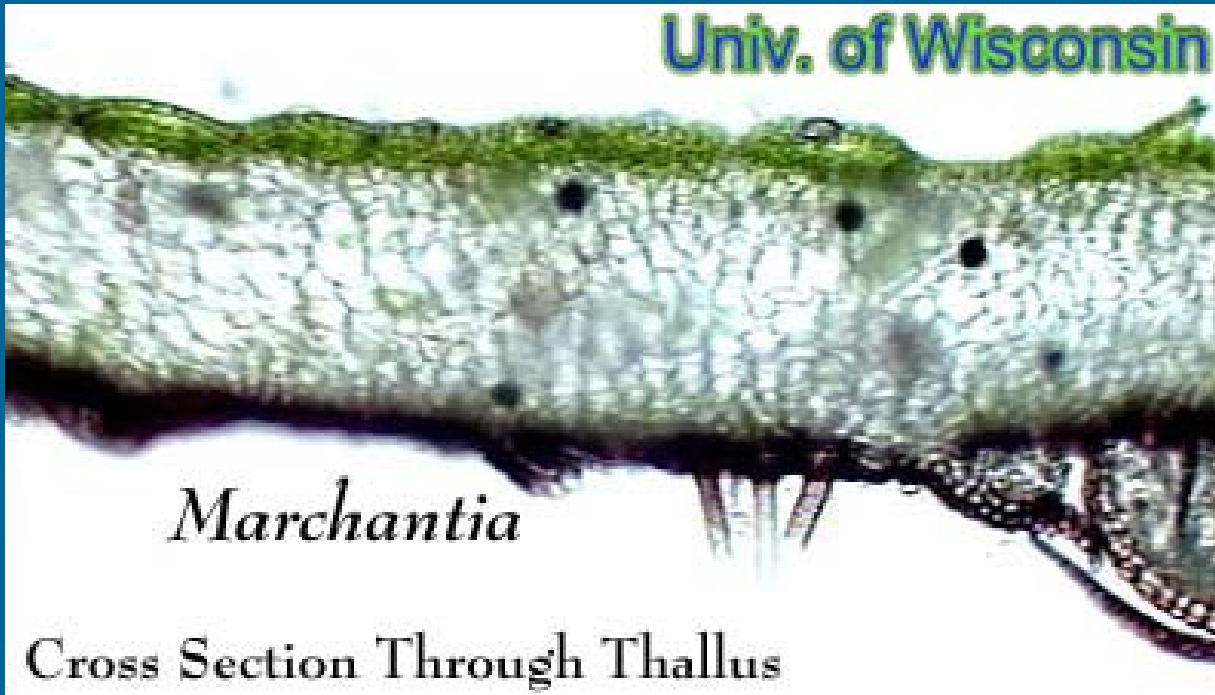
Marchantiopsida

játrovky

tělo játrovek je tvořeno stélkou
stélka je dorzo-ventrálně zploštělá
má rozlišenou svrchní a spodní stranu

prvoklíček zcela chybí nebo
je značně redukován

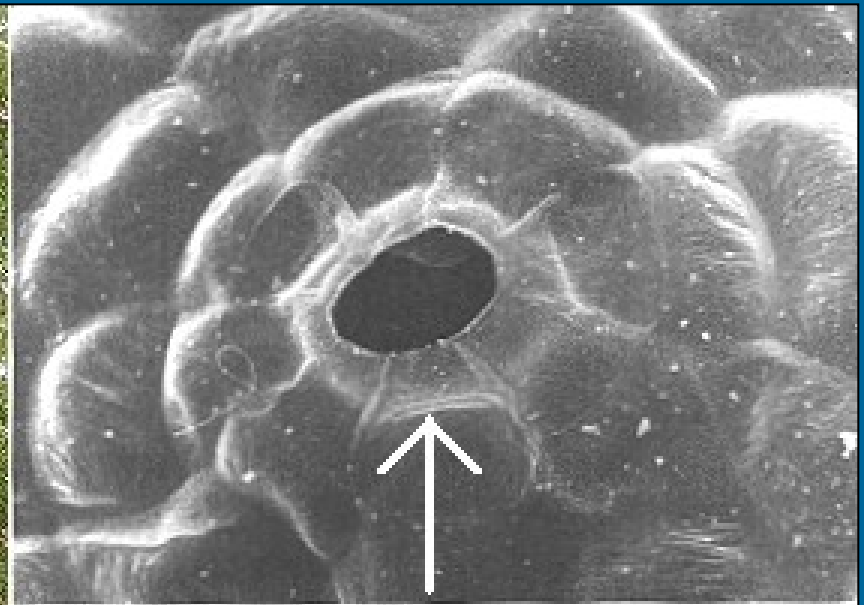

svrchní vrstva s
fotosyntetizujícími
buňkami

spodní strana stélky
jednobuněčné,
nepřehrádkované
rhizoidy

Povrch stélky se často např. u porostnice (*Marchantia*) nebo mřížovce (*Conocephallum*) jeví jako síť políček uprostřed s tečkou (dýchacím otvorem).

Dorsal Pore

na svrchní straně stélky se mohou vytvářet gemmy
(rozmnožovací pohárky), sloužící k vegetativnímu rozmnožování

Marchantia polymorpha

showing gemmae cups

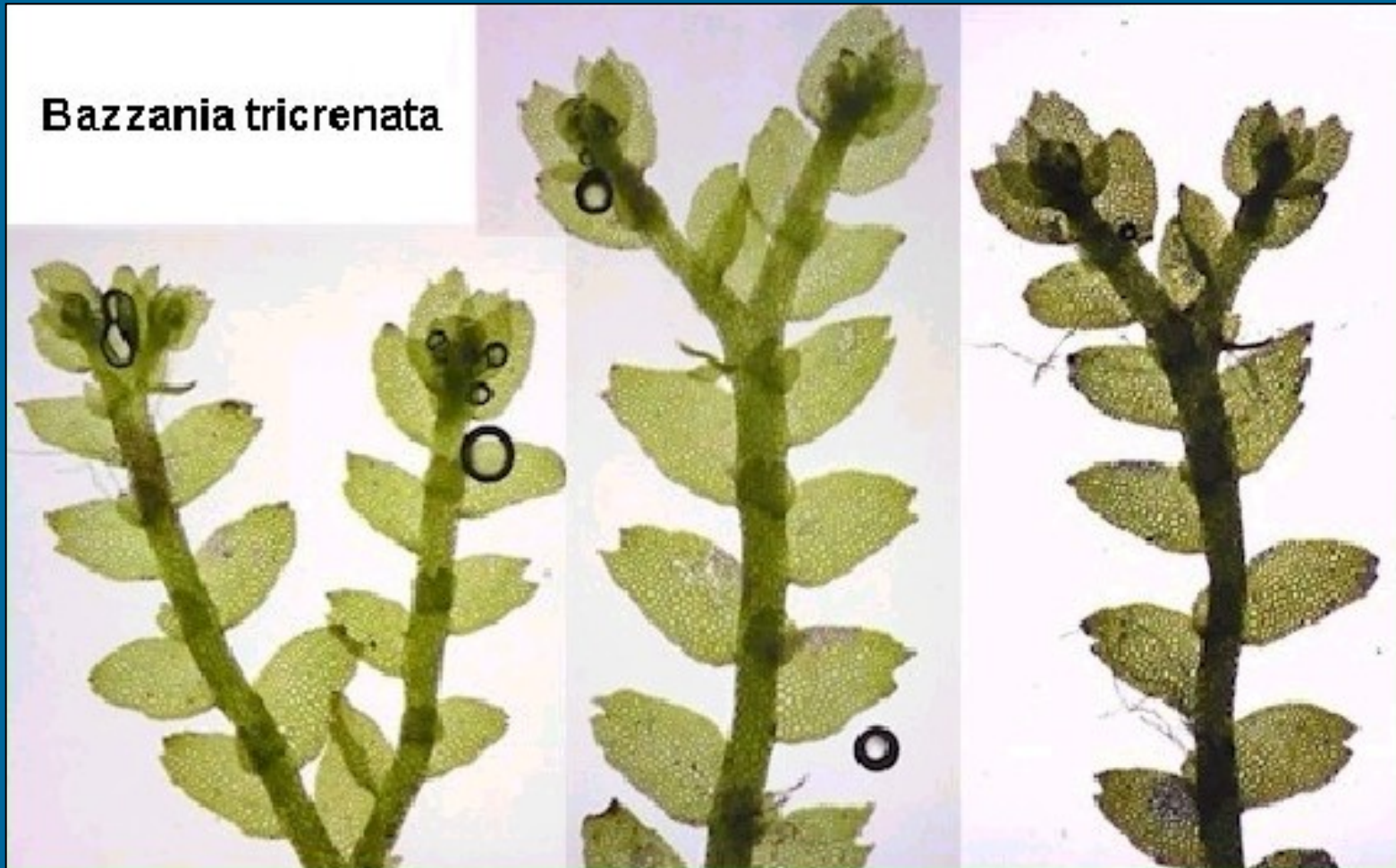

stélka je buď jednoduchá – frondozní, pak je tvořena několika vrstvami buněk

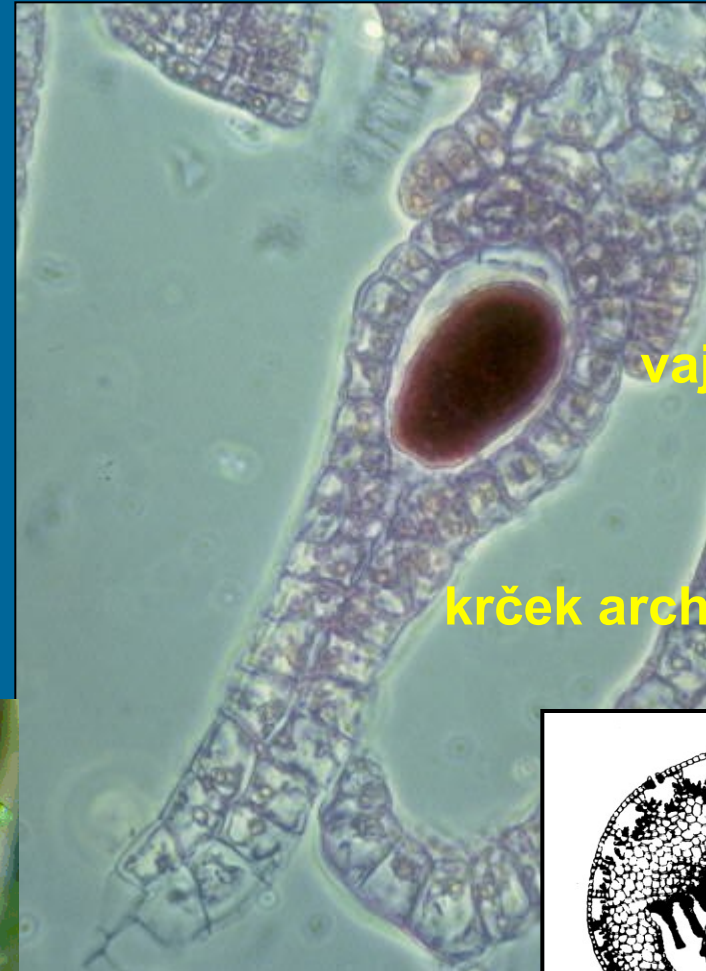
nebo lístkatá – foliózní

lístky foliozních játrovek jsou obvykle uspořádány v jedné břišní a dvou bočních řadách, nemají střední svazek vodivého pletiva a jsou jednovrstevné

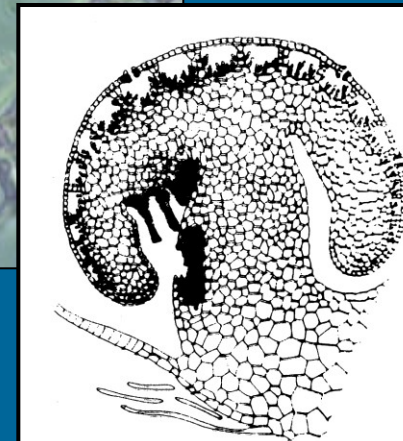
Samičí receptakulum zpravidla více než 1 cm vysoké, na vrcholu hluboko v 7-10 úzkých laloků rozdřípené, archegonia vyvinuta na spodní straně deštníkovitých útvarů.

Marchantia polymorpha - archegonium

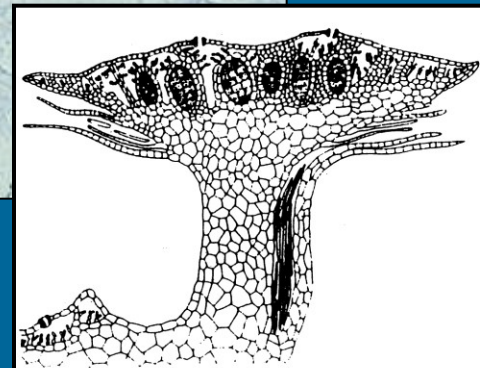
vajíčko

krček archegonia

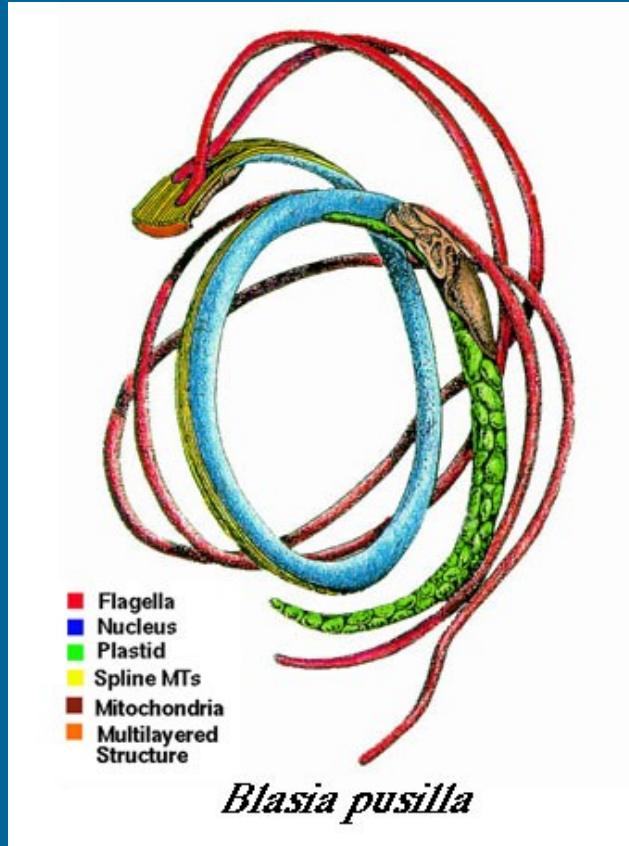
Samčí receptakulum okrouhlé;
antheridia vytvářena na svrchní straně
deštníkovitých útvarů.

Marchantia polymorpha -
antheridium

k oplození je nutné vodní prostředí
z anteridií se uvolňují dvoubičíkaté
spermatozoidy a pronikají k oosféře

Young sporophyte of the
leafy liverwort

Lophocolea
cuspidata

capsule

tobolka

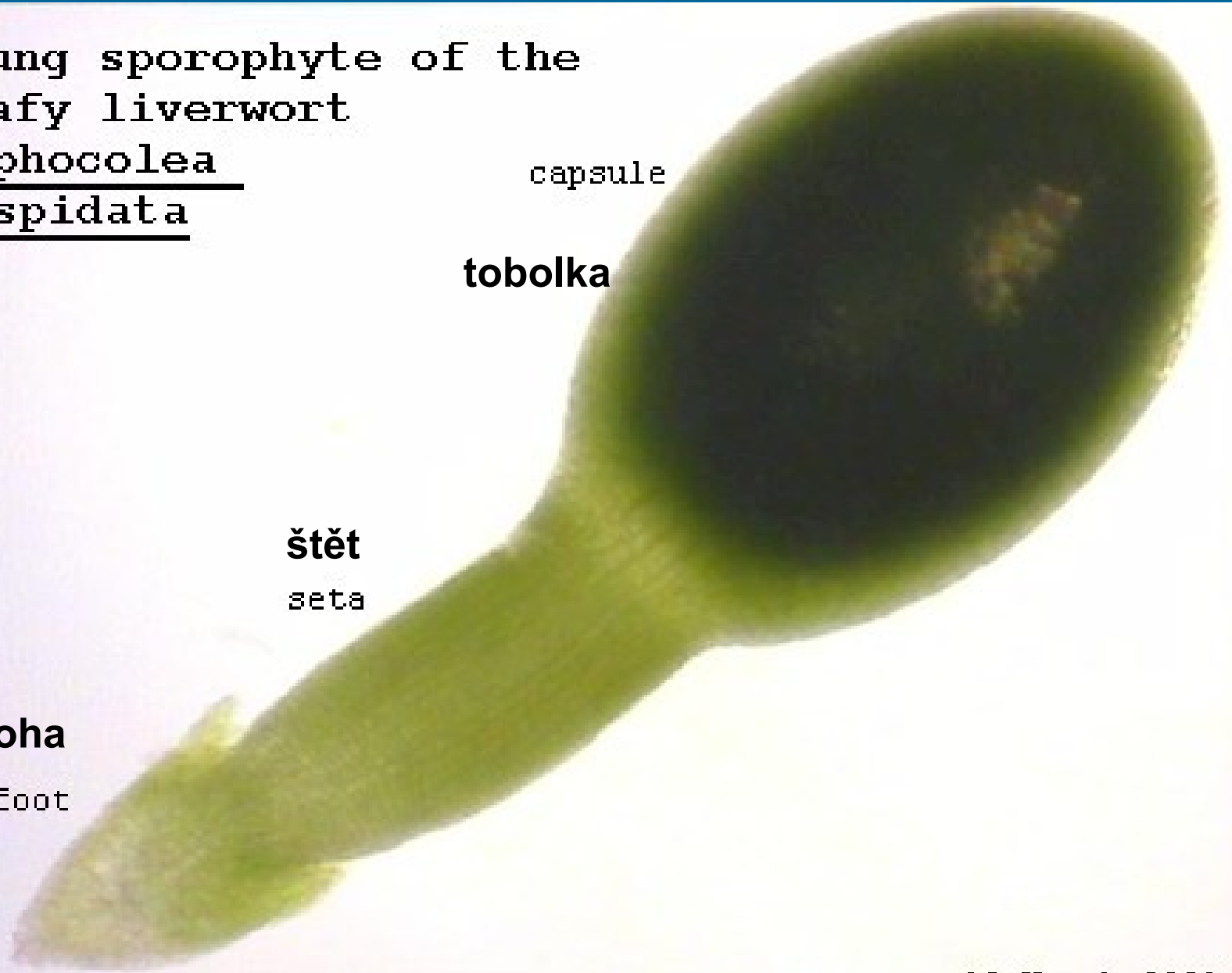
štět

seta

noha

foot

13 March 2001

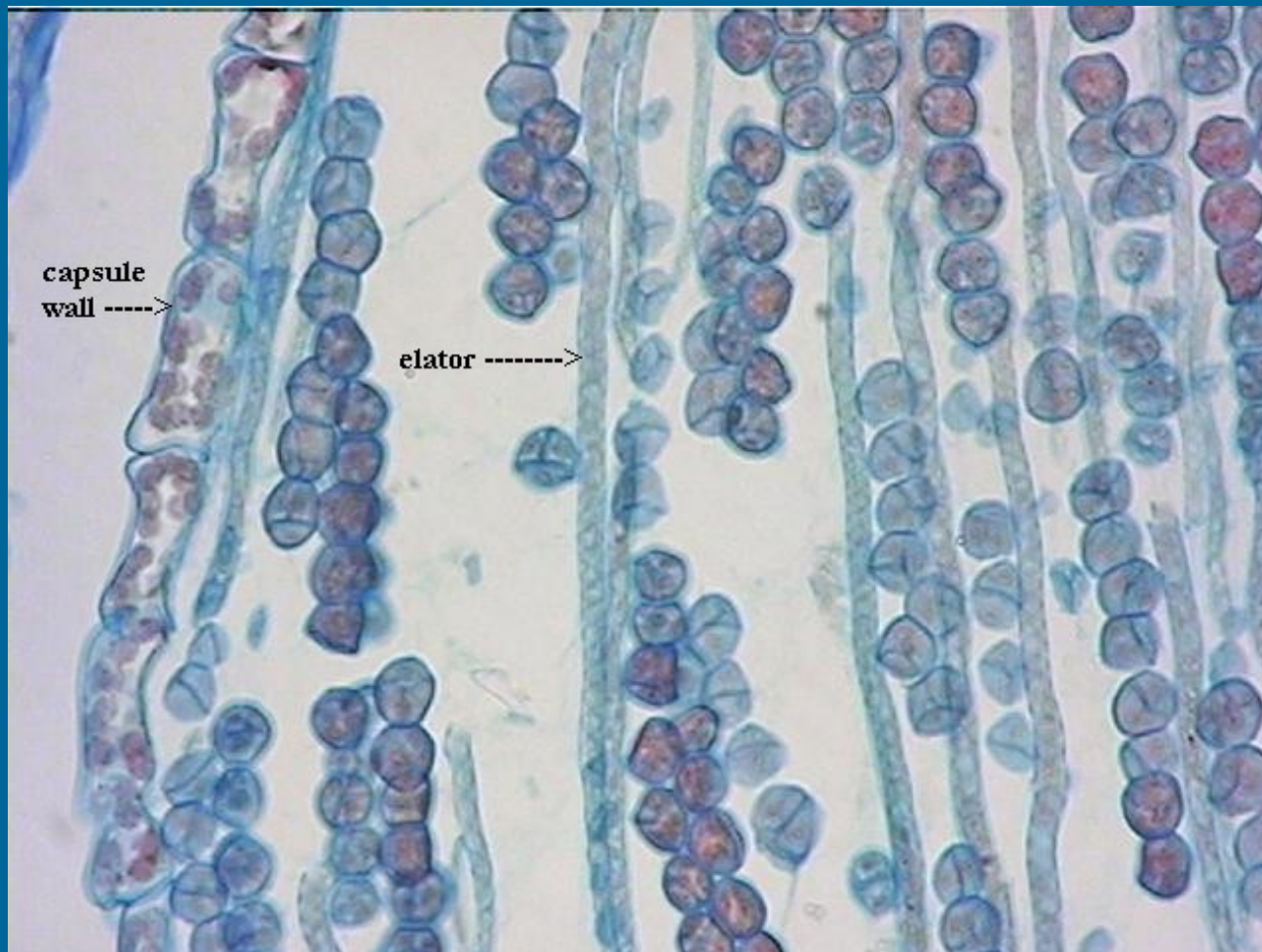

Marchantia polymorpha -
sporofyt

tobolka jätrovek je jednodušší než u mechů, mívá kulovitý tvar, je bez kolumely (středního žebra) může být zcela vnořena do stélky

v tobolce se vytváření spory a elatery (mrštíky)
mrštíky umožňují efektivnější rozšiřování spór

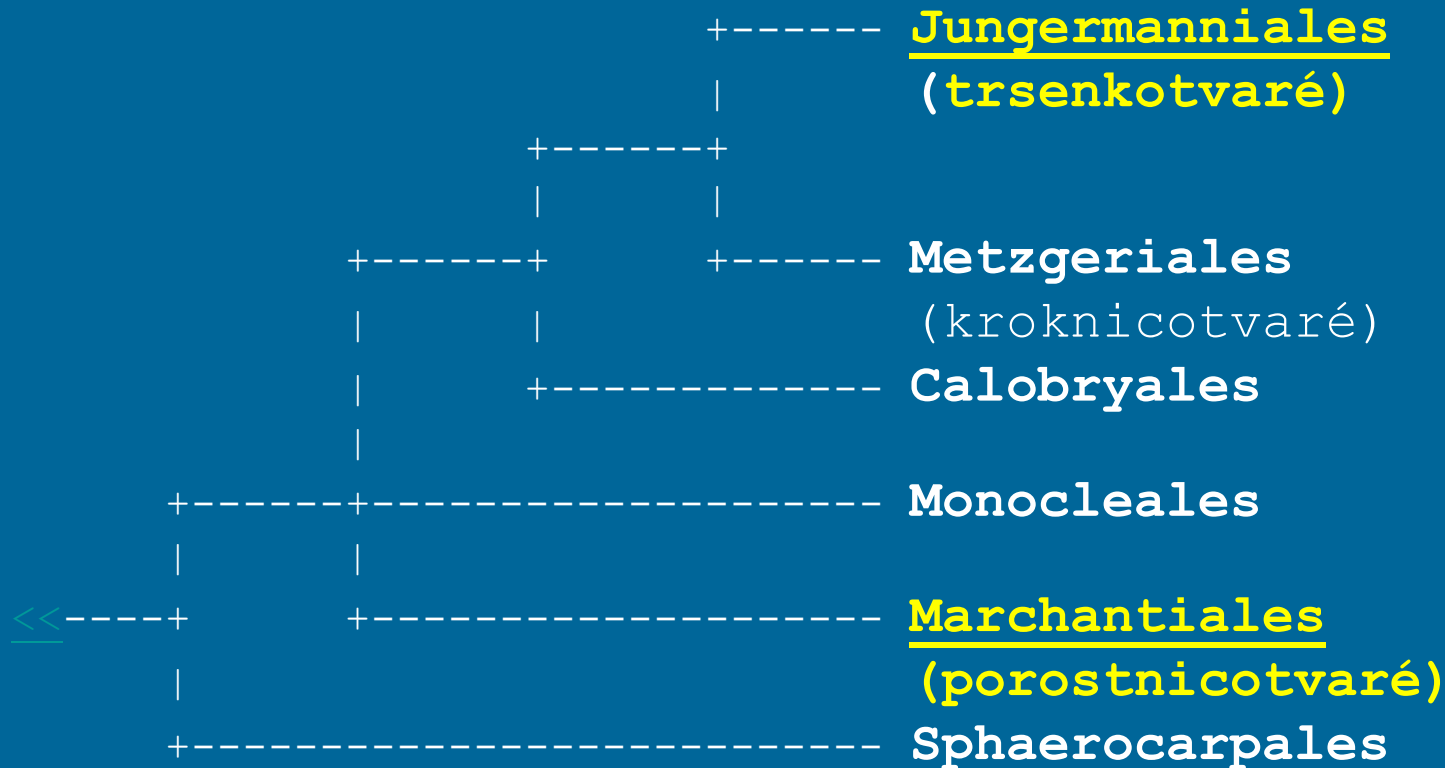

kulovitá zralá tobolka puká obvykle čtyřmi chlopněmi

Liverwort capsule (PELLIA) before and after dehiscence.
The brown fluff on the right is a mass of elaters.

členění třídy *Marchantiopsida* (játrovky) (8000 druhů)

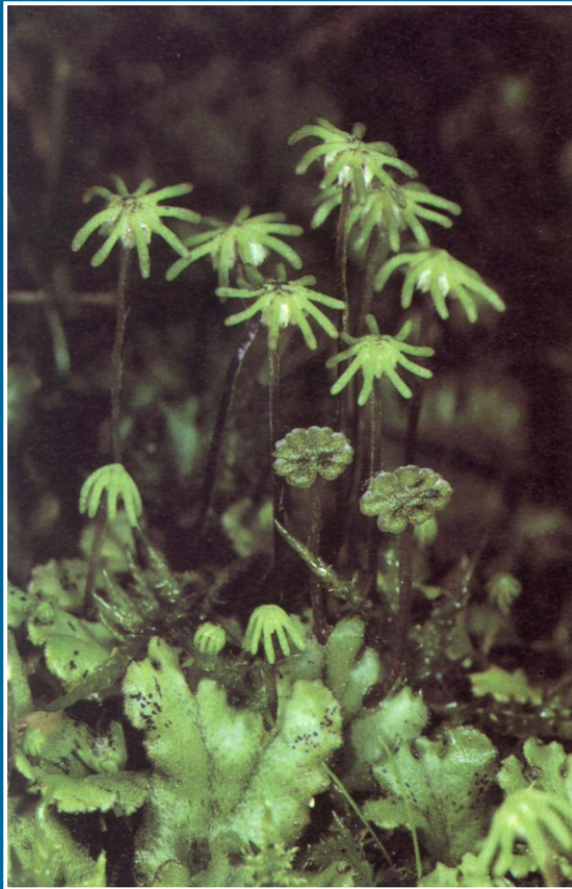
Mishler, B.D. and Churchill, S.P. 1985. Transition to a land flora: Phylogenetic relationships of the green algae and bryophytes. *Cladistics* 1: 305-328.

řád: *Marchantiales* porostnicotvaré

játrovky s frondózní stélkou

zástupci:

Marchantia polymorpha -
porostnice mnohotvárná

Conocephalum conicum -
mřížkovec kuželovitý

Ricciocarpos natans

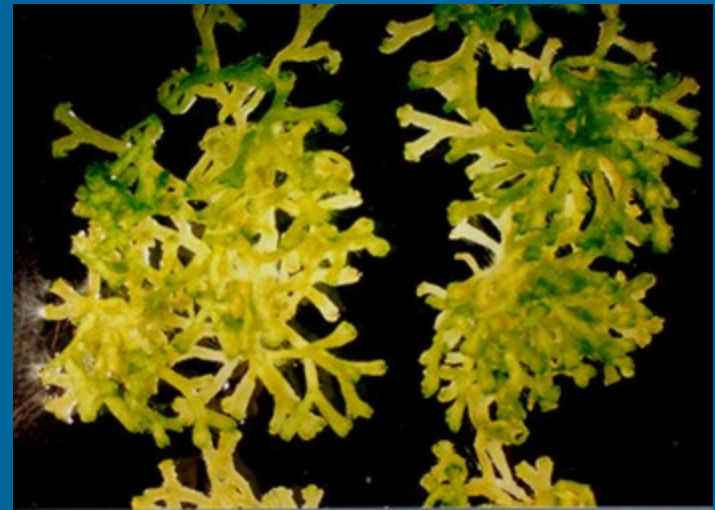
nalžovka plovoucí

Riccia huebereniana - trhutka

Riccia sp.

řád: *Jungermanniales* trsenkotvaré

játrovky s převážně foliózní stélkou

zástupci:

Plagiochila asplenioides

- kaprad'ovka sleziníkovitá

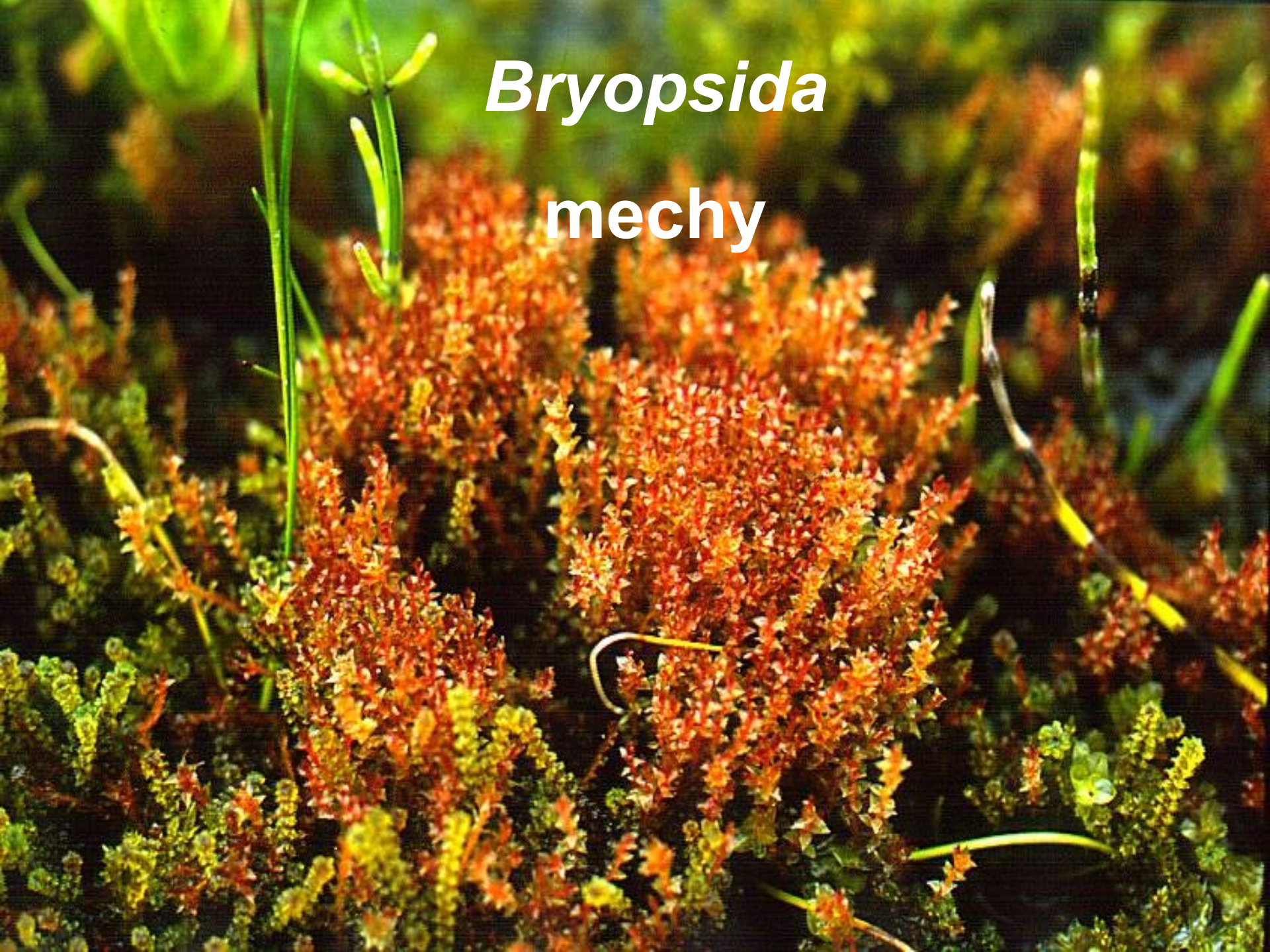

Lophocolea bidentata

- obhřebenka dvouzubá

Bryopsida

mechy

*Polytrichum
formosum*
ploník ztenčený

gametofyt

fyloidy (lístky)

kauloid (lodyžka)

středem kauloidu
se u některých
druhů táhne
svazek
primitivního
vodivého pletiva

rhizoidy (kořínky)

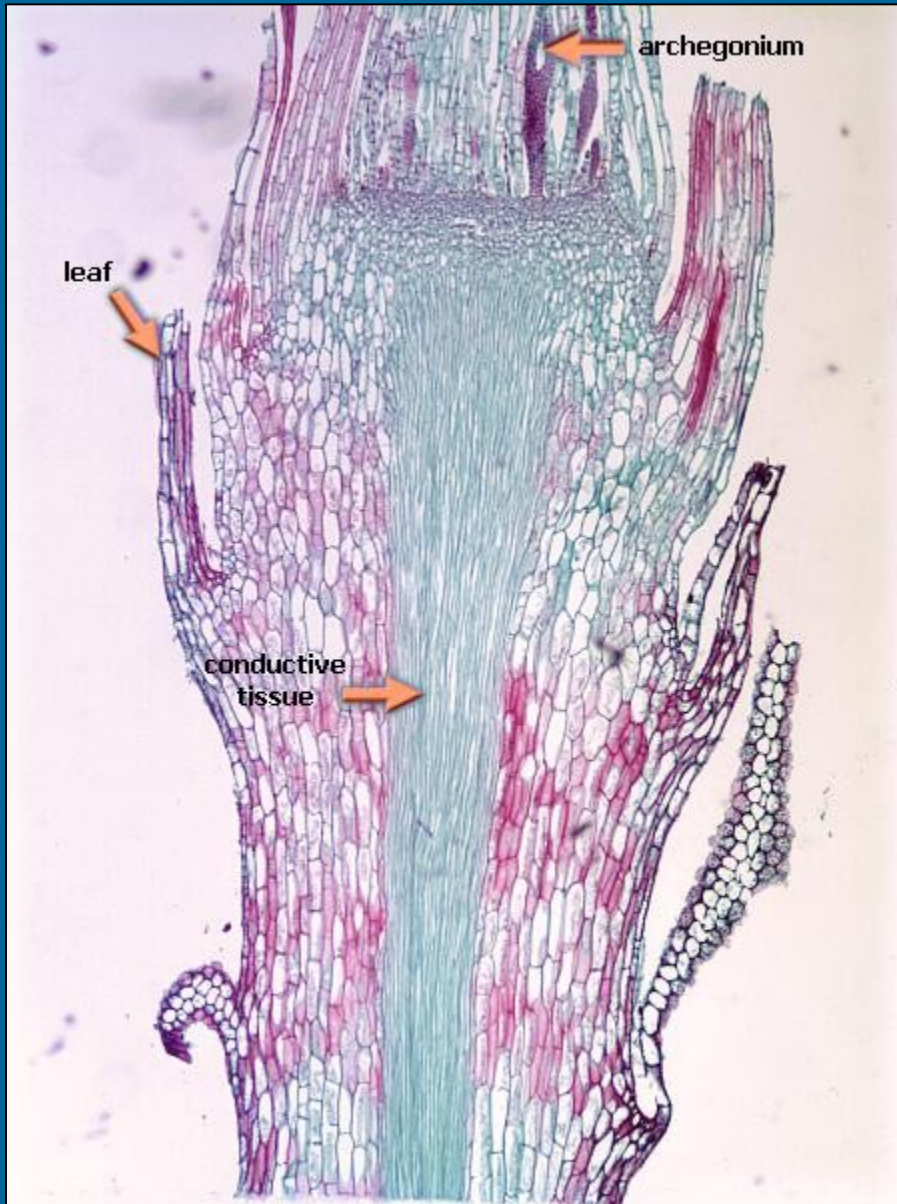
sporofyt

tobolka

štet

fyloidy jsou
většinou
uspořádány ve
spirále, bývají
jednovrstevné s
jedním středním
vícevrstevným
svazkem vodivého
pletiva (střední
žebro)

gametangia vznikají z jediné apikální buňky

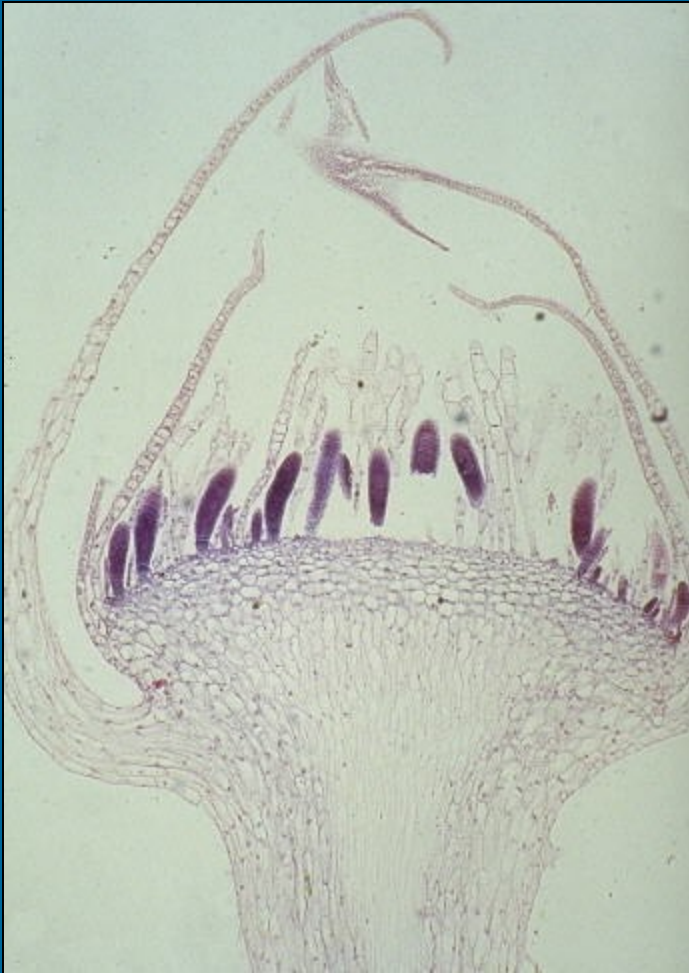

podélný řez mechovou
rostlinkou
s vyznačeným
archegoniem

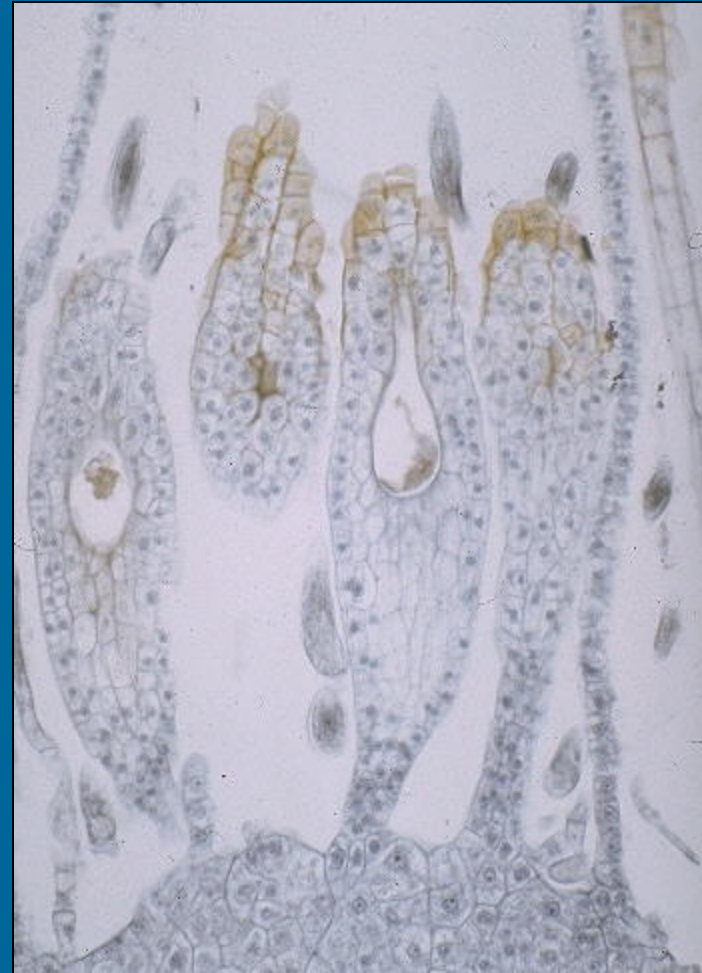

gametofyt

anteridia

archegonia

Mnium affine měřík příbuzný

pohled shora

uprostřed mezi
lístky jsou
antheridia,

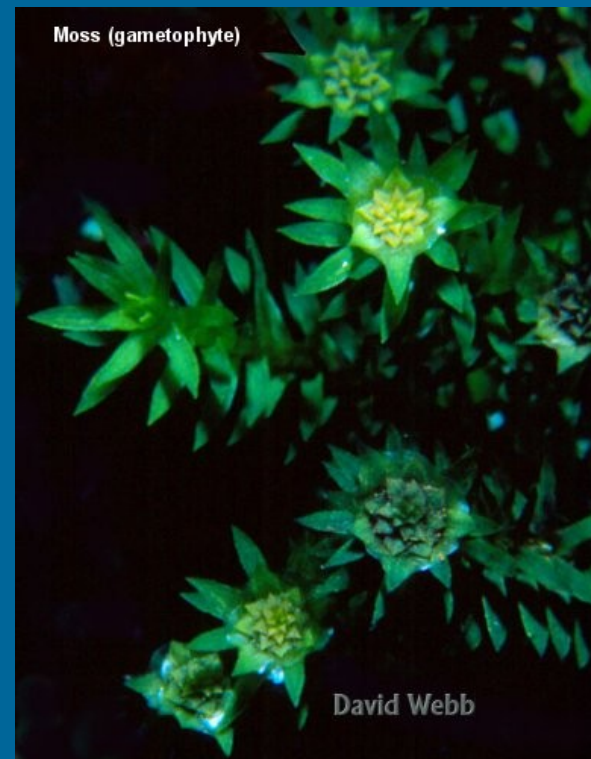
spodní rostlinka
Thuidium sp.
zpeřenka

Bryum sp. prutník

pohled shora

uprostřed mezi
lístky jsou
archegonia

sporofyt (noha, štět a tobolka)

tobolka mechu *Schistidium apocarpum* (klanočepka obyčejná) s částečně oddělenou čepičkou, štět tohoto mechu je velmi krátký, tobolka je tak skryta v lístcích

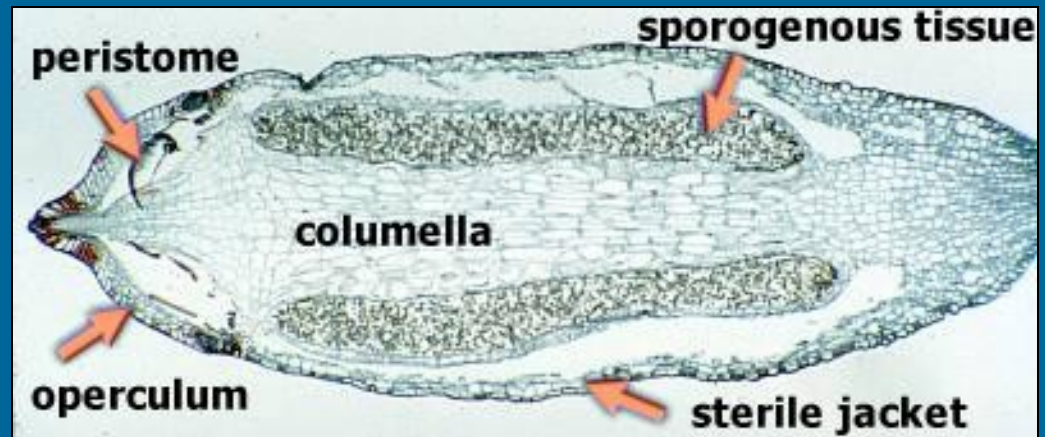
tobolka mechu *Polytrichum commune* (ploník obecný) s oddělenou čepičkou, patrné jsou zuby obústí.

sporofyt (noha, štět a tobolka)

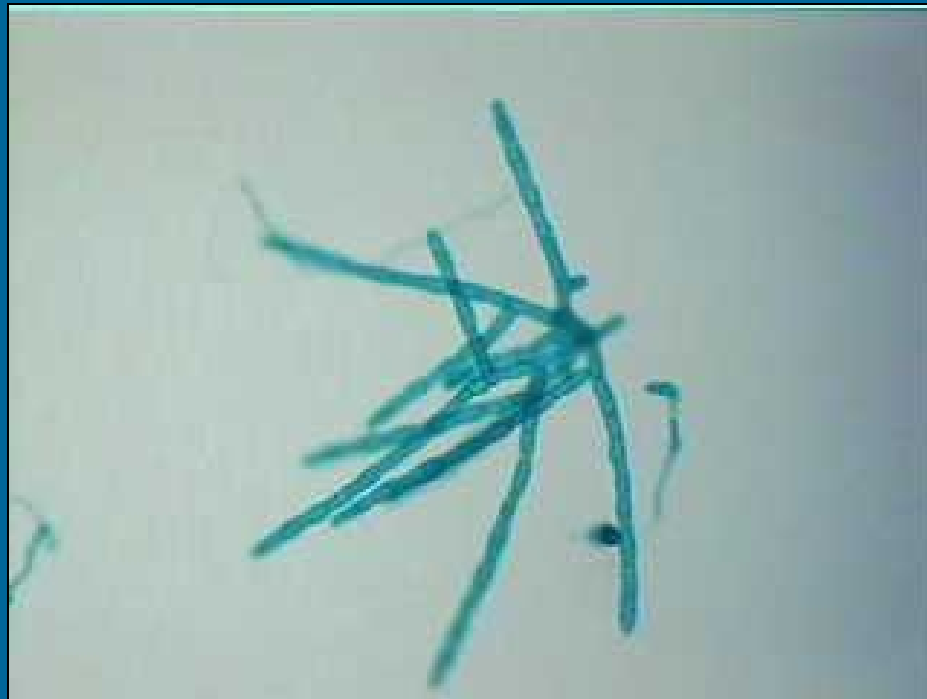
detail tobolky s vyznačeným víčkem

podélný řez tobolkou

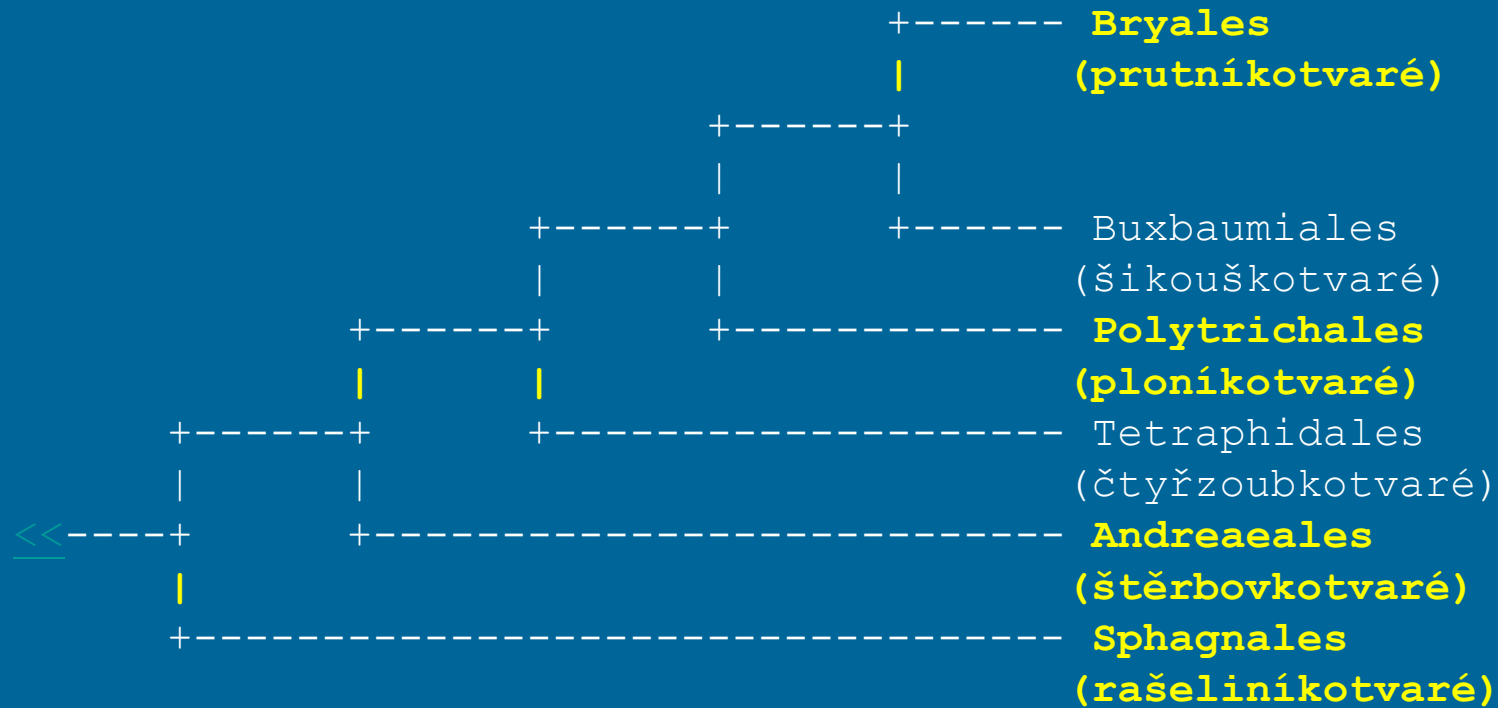

protonema (prvoklíček) mechů
je zelené, vláknité

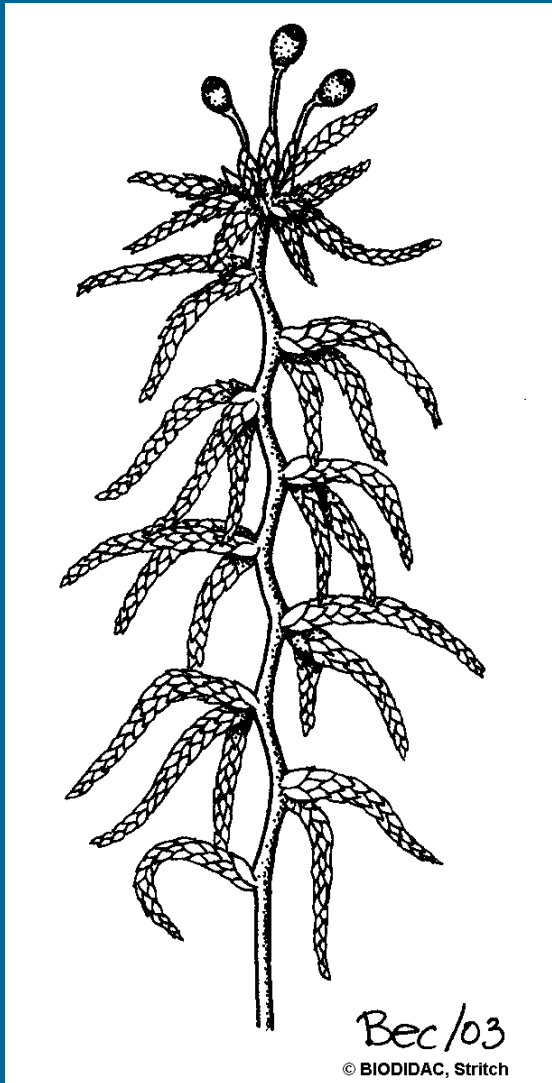
zjednodušené členění třídy *Bryopsida* (mechy)

asi 700 rodů / 10 000 - 13 000 druhů

Mishler, B.D. and Churchill, S.P. 1984. A cladistic approach to the phylogeny of the "bryophytes". *Brittonia* 36: 406-424.

řád *Sphagnales* – rašeliníkotvaré; *Sphagnum* sp. rašeliník

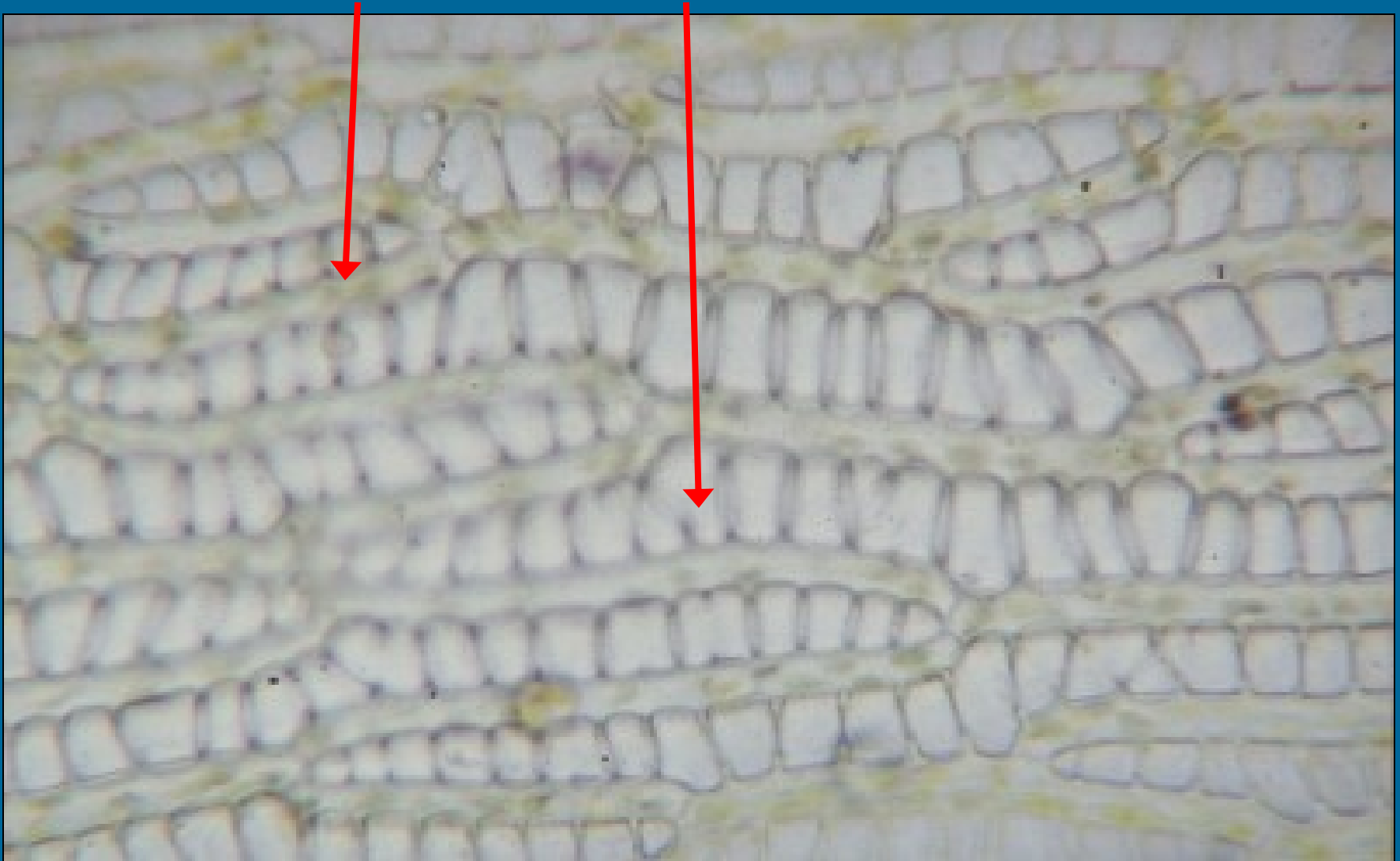

- gametofyt bez rhizoidů
- lodyžka má neukončený růst
- lodyžka je větvená ve svazky větviček, ty na konci tvoří „hlavičku“
- lodyžní lístky jsou tvarově odlišné od lístků na větvičkách
- antheridia vznikají laterálně, v paždí lístků
- archegonia jsou terminální

Sphagnum sp. - rašelíník

list: chlorocysty, hyalocysty

Sphagnum sp. - detail tobolky

- tobolka má kulovitý tvar
- má mohutnou kolumelu
- nad ní je archespor
- sporofyt má zřetelnou nohu, krátký štět a tobolku

rašeliník je rozšířený po celém světě včetně polárních oblastí

vznik rašelinišť

řád *Andreaeales* – štěrbokotvaré; *Andreaea rupestris* –
štěrbovka skalní

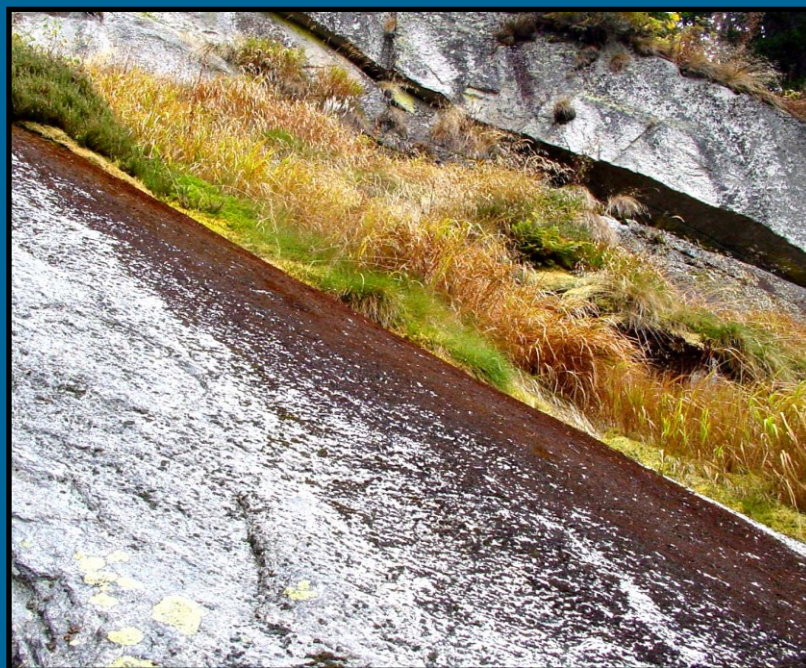

drobné rostliny – asi 1 cm

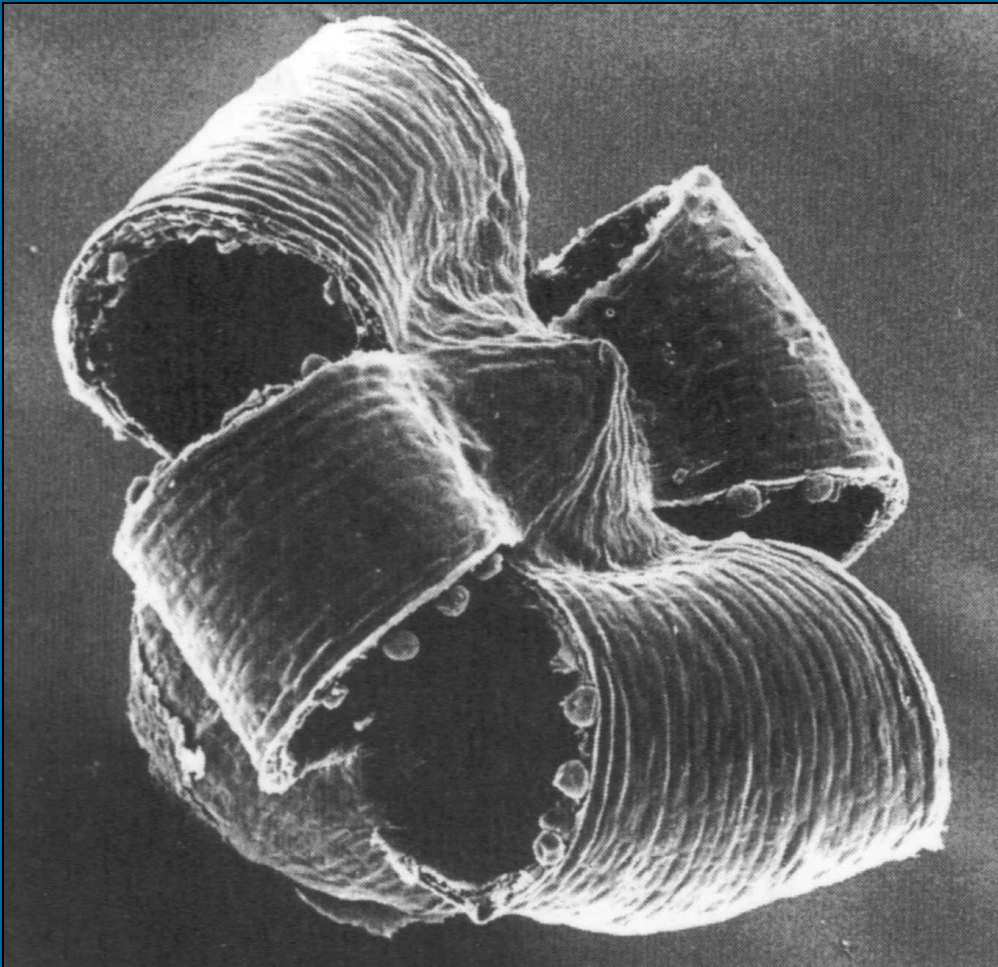
hnědé zbarvení

vytváří polštáře

silikátové skály v horách

Andreaea rupestris - detail tobolky

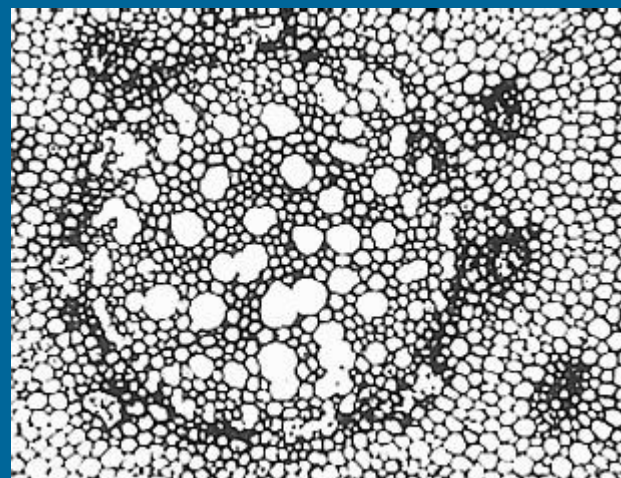

- tobolka nemá víčko ani obústí
- puká čtyřmi neúplnými chlopněmi
- má neúplnou kolumelu

- štět redukovaný, funkčně ho nahrazuje pseudopodium

- protonema vzniká již uvnitř spory

řád *Polytrichales* – ploníkotvaré

- poměrně velké rostliny
- lodyžka s poměrně složitou anatomií – náznaky cévních svazků
- podobná stavba u štětu
- lodyžní lístky s žebrem a lamelami
- 2 čeledi

Polytrichum commune

Atrichum undulatum

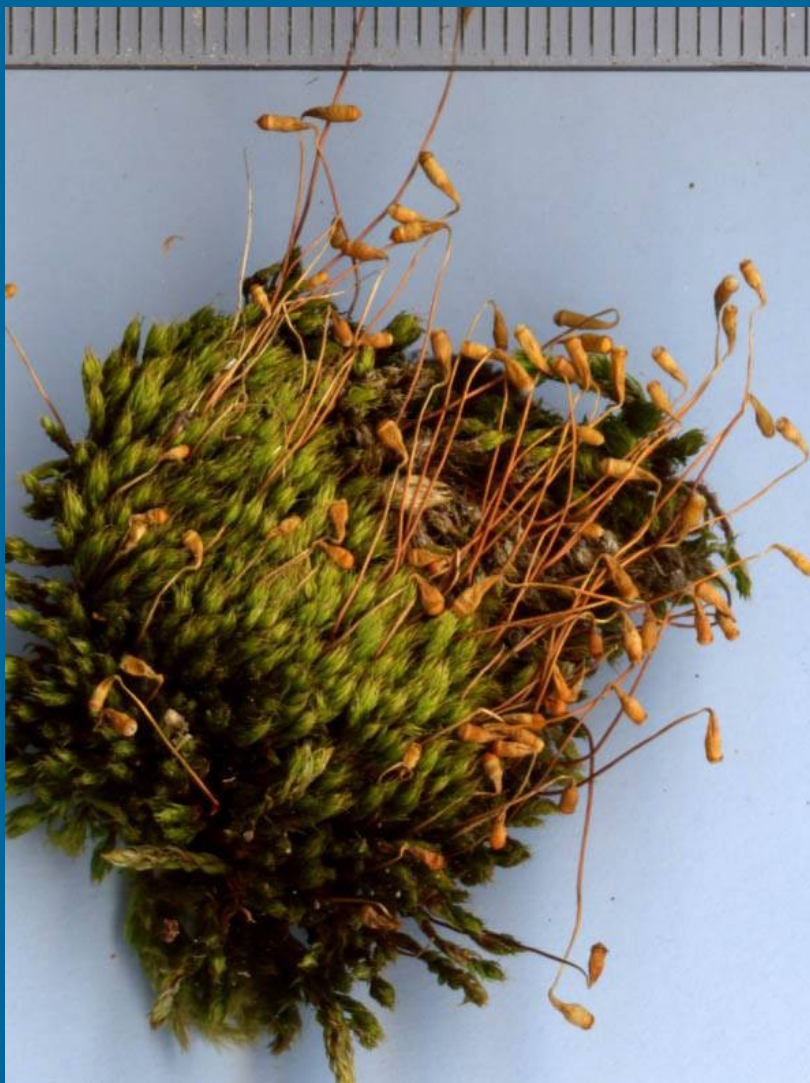
Polytrichum formosum

Physcomitrium

řád *Bryales* – prutníkotvaré

- rostlinky se vzpřímenými lodyžkami
- lístky se středním žebrem
- sporofyt terminální
- na tobolce je dvojitá obústí
- asi 16 čeledí

Bryum argenteum

Leucobryum glaucum

Hylocomium splendens

Mnium sp.

